

ČITALNICA V ŠOLSKI KNJIŽNICI IN NJEN UPORABNIK

Darinka Avbar, Milena Majzelj, Nataša Pahor

Cilj sodobnega vzgojno-izobraževalnega procesa je vzgojiti vsestransko razvitega človeka, ki bo imel željo po osvajanju novega znanja in ki bo usposobljen sam poiskati vire informacij.

Šolska knjižnica s svojim knjižničnim gradivom in oblikami dela bogati vse vzgojno-izobraževalno delo v šoli. Razvija ustvarjalne in miselne sposobnosti učencev, jih vzgaja in socializira.

Šolski knjižničar vzgaja učence v samostojne uporabnike virov informacij, v uporabnike, ki znajo zahtevati in uporabljati informacije ob samostojnem delu.

Osnovni pogoj za tak način dela v šolski knjižnici je prostorsko in vsebinsko urejena knjižnica, ki potrebuje dva funkcionalno povezana prostora: prostor za knjižnico in čitalnico.

Pogoj za ustvarjalno delo v čitalnici je njena velikost. Biti mora tako velika, da je v njej prostora za en razred, se pravi za približno 30 otrok oz. 30 sedežev. Standardi v SIK predvidevajo naslednje: 3 m² za en sedež v čitalnici; vendar je ta standard previsok glede na dejanske razmere. Še najbolj bi ustrezala velikost 50—60 m². Sodobno urejen prostor je osnovni pogoj za nemoteno delo razrednih skupin in posameznih uporabnikov.

Danes marsikje ob novogradnjah in adaptacijah že uspešno sodelujejo arhitekti, gradbeniki, bibliotekarji in Zavod za šolstvo in tako uresničujejo načrte in želje nas vseh.

Upoštevati pa moramo dejstvo, da se morajo učenci na večini šol zadovoljiti z zelo majhno čitalnico, če jo sploh imajo. Na srečo smo knjižničarji iznajdljivi ljudje, predvsem pa željni ustreči potrebam bralcev in zahtevam šole.

Predlog za standarde v čitalnicah pravi: Večino čitalniške opreme sestavljajo čitalniške mize in stoli. Izdelane so iz lesa ali v kombinaciji kovine in lesa, kovine in plastike. Zgornje ploskve morajo biti odporne proti manjšim mehanskim udarcem in umazaniji. Ve-

likost in oblika mize so lahko različne. Standardna mera velikosti čitalniške mize za enega bralca: višina 75 cm, najmanjša mizna plošča 75×75 cm. Za skupinsko delo je priporočljivo sestavljanje miz, okrogle mize 75×150 cm, mize za štiri otroke z mizno ploščo 150×75 cm. Stoli ob čitalniških mizah morajo biti prirejeni za daljše sedenje, obvezno morajo imeti naslonjala; sedež in naslonjalo ne smeta biti nagnjena nazaj. Mere za otroške stole so: 40—42 cm, za odrasle 46—48 cm.

V otroških klubskih prostorih se stoli lahko zamenjajo s tapeciranimi klopni. (Standardi SIK)

V čitalnici knjižničar pedagog dela z učenci individualno ali skupinsko. Individualno kot informator, skupinsko pri pedagoških urah knjižne in knjižnične vzgoje. Kot informator pomaga mladim bralcem pri iskanju zelenih informacij in pri sestavljanju referatov. Zato mora dobro poznati priročno knjižnico, ki naj bo nameščena v čitalnici. Glavni viri informacij so poleg slovarjev, bibliografij, leksikonov, enciklopedij še poučne knjige za učence, strokovne knjige vseh predmetnih skupin za učitelje, revije, časopisi in AV sredstva. Uspešnost danih informacij je knjižničarju glavni pokazatelj za oblikovanje dobre priročne knjižnice. V čitalnici (ob iskanju gradiva) knjižničar sproti ugotavlja, katero predmetno področje je premalo zastopano, s čim je treba knjižnico dopolniti.

Čitalnica v šolski knjižnici naj mlademu bralcu nudi možnost, da si v njej izposodi knjige, ki si jih po knjižničnih pravilih ne more izposoditi na dom. Nauči ga uporabljati priročnike, ki jih potrebuje za pisanje šolskih referatov, tu prebira pionirske, mladinske in strokovne časnike in časopise ter bere dela, ki jih ima rad. V čitalnici naj bi bil tudi prostor z razstavnimi policami ali vitrinami za razstave knjižnih novosti in za literaturo, ki obravnava važna aktualna vprašanja.

Odlični kreatorji zanimivega, sodobnega pouka so tudi učenci, ne samo učitelji. Pri realizaciji le-tega pa je potrebno sistematično in kontinuirano delo.

Že v tretjem razredu osnovne šole učitelji učence dodatno zaposljuje z raziskovalnimi nalogami tako, da sami iščejo dodatne vire informacij iz narave in družbe. V četrtem razredu se ta oblika samostojnega dela še širi in tako do končanega šolanja. Učenci, ki so bili tako vodeni, so dobro pripravljeni za samostojno delo v nadaljnjem izobraževanju.

Ob načrtno izvajani knjižni in knjižnični vzgoji čutijo željo po osvajanju znanja in si znajo sami ali z manjšo pomočjo knjižničarja poiskati informacije. Nema lokrat nudi uspeh čitalniškega načina

dela veliko osebnega zadovoljstva, tako šolskemu knjižničarju kot učencem in učiteljem. Učenci po opravljenem delu zelo radi poročajo knjižničarju o bolj ali manj uspešnih referatih, govornih vajah itd. Večkrat določijo temo po knjižničarjevem predlogu, ki predlog oblikuje glede na aktualnost in zmožnost posameznikov.

Knjižničar ima to prednost, da pozna skoraj vse učence šole in lahko spremlja njihov osebni in razumski razvoj, jih spodbuja pri delu in tako dodaja svoj delež pri oblikovanju mlade osebnosti.

Čitalnica je torej središnji prostor knjižnice, kjer se začne in postopno razvija informativno delo. Povratna informacija vpliva na nabavno politiko, sproti se kaže uspeh knjižnične vzgoje, potreba po dodatnih katalogih in drugih pomagalah.

Poleg AIK in naslovnega kataloga sta priporočljiva še tematski in UDK ter kartoteka s sezname virov informacij za posamezne naloge, referate ... Ob tem delu se pokaže potreba po medknjižničnem sodelovanju. Nemalokrat je osnovnošolec nalogo opravil s pomočjo gradiva iz Pionirske knjinice, CTK ali NUK.

Vse naštetu pa lahko realiziramo le ob načrtni in smotrni vzgoji uporabnika od 1. razreda dalje.

Moderna šolska knjižnica pa dobiva vedno bolj značaj medioteka, ki navaja učence k samostojnemu iskanju informacij, k izpolnjevanju znanja, k intelektualnemu razvoju in kritični presoji.

Medioteka naj bi bila študijsko jedro šole, prostor, kjer učitelji načrtujejo svoje delo in se pripravljajo na pouk ob uporabi vseh razpoložljivih pripomočkov. Tu naj bi se hranili, izposojali in uporabljali vsi AV mediji za učitelje in učence. Tu bo imela svoj prostor tudi strokovna pedagoška knjižnica, ki naj obsega po standardih najmanj 800 do 1000 naslovov aktualne pedagoške literature z ustreznimi katalogi. V prostoru naj bodo razmnoževalni aparati (čiklograf, fotokopirni aparat) za višje razrede. V tem prostoru bodo imeli kasneje svoje delovno mesto tudi učni aparati oz. kompjuterski priključki.

Velikost mediotekčnega kabineta bo odvisna od števila oddelkov v šoli, vendar ne manjša od 30 m².

Moderni proces vzgoje in izobraževanja na srednji šoli temelji na izrabi in razvijanju kreativnih sposobnosti mladega človeka. Zaposluje njegove razumske, fizične in družbene sposobnosti. Na srednji šoli se učni proces ne razvija več le v smeri branja in memoriranja prebranega, temveč je potrebno razvijati sposobnosti opazovanja, koncentracijo spremljanja in poslušanja, logičnega sklepanja in odkrivanja sistematike. Potrebna je samodisciplina, potrebno pa je tudi stalno aktivno preizkušanje znanja in nadaljnje razvijanje

vseh intelektualnih sposobnosti v zvezi z aktivnim, programsko usmerjenim osvajanjem učne snovi. V tako oblikovanem programu srednje šole postaja šolska knjižnica bolj in bolj središče, v katerem so zbrani učni pripomočki vseh vrst: od knjig (še posebej poljudnoznanstvenih in priročnikov vseh vrst), tiskanega gradiva in periodike, katalogov, izdelanega dokumentacijskega gradiva, ki je v neposredni vsebinski zvezi z učnim programom, do drugih medijev, kot so plošče, diapozitivi, grafični materiali, atlasi, AV gradivo itd.

Tako se šolska knjižnica spreminja iz biblioteke v moderno medioteko. Šolske knjižnice se morajo razvijati skladno z vzgojno-izobraževalnim procesom na šoli. Vendar za sedaj za njim še močno zaostajajo. Mogoče je temu kriva neosveščenost tistih, ki bi lahko pripomogli k razvoju sodobno razvitih šolskih knjižnic. V boljših pogojih naj bi šolska knjižnica postala bibliotečno-informativni center na šoli z vsem prej navedenim in s sodobno urejeno medioteko.

LITERATURA

1. Standardi v splošnoizobraževalnih knjižnicah Slovenije (gradivo za razpravo), okt. 1983, zbrala Ančka Korže-Strajnar.
2. Šlajpah, M.: Ljudska knjižnica, Lj., 1961.
3. Vrančič, R.: Uporaba knjižničnega gradiva in informacijska služba v knjižnicah, Lj., 1981.
4. Radović, S.: Školska biblioteka u nastavi sa primerima iz nastave maternjeg jezika i književnosti, Gornji Milanovac, 1982.
5. Bibliotečno-informacijski centar kao faktor unapređivanja odgojno-obrazovnog procesa u organizacijama odgoja i obrazovanja, Re, 1982.
6. Šircelj, M.: O oblikah dela in vključevanje odraščajoče mladine v knjižnicah.
7. Oblikovanje in opremljanje osnovnošolskega prostora za sodobno vzgojno-izobraževalno delo (Izobraževalna skupnost Slovenije, Lj., 1978).
8. Praktično delo v šolskih knjižnicah.